

JONAS SOLSBERIETIS
John of Salisbury

JONO SOLSBERIEČIO *POLIKRATIKAS*,
ARBA *APIE DVARIŠKIŲ PRAMOGAS*
IR FILOSOFŲ PĖDSAKUS.
ANTROJI KNYGA, 5–9 SKYRIAI

John of Salisbury's *Policraticus*
or *On the Frivolities of Courtiers and the Footprints*
of Philosophers. Book II, Chapters 5–9

ANTROJI KNYGA

5 SKYRIUS

APSIAUSTŲJŲ NELAIMĖS DYDIS, PIKTO JŲ UŽSISPYRIMO
PADARINIAI IR TITO GAILESTINGUMAS

Kad neatrodytų, jog tiek daug ir tokių grėsmingų ženklų pranašavo tik vidutinio dydžio nelaimę ir atsainų Dievo pasipiktinimą žydų atsisakymu atgailauti, bus trumpai papasakota apie nepakeliamą nelaimę, neatstatomą sugriovimą, ankstesniais laikais nepatirtą nedoros ir niekingos žmonių padermės pavergimą. Kokiomis didelėmis blogybėmis tada pasaulis buvo baudžiamas,¹ kai visa Judėja buvo karo liepsnų apimta, bado ir žudynių nusiaubta; kiek žmonių – tėvai ir motinos kartu su mažais vaikais – nesuskaičiuojama jų galybė be pasigailėjimo buvo išžudyta; daugybės miestų apgultis ir galiausiai paties puikiausio bei garsiausio Jeruzalės miesto paėmimas ir nusiaubimas; beatodairiškų skerdynių siaubas, lavonų krūvos,

RAKTAŽODŽIAI: Jonas Solsberietis, *Polikratikas*, Dievas, pranašavimai, ženklai, gailestingumas, badas, kerštas.

KEY WORDS: John of Salisbury, *Policraticus*, God, prophecies, signs, mercy, famine, vengeance.

beribis karas, neturintis pabaigos, ir pagaliau (apie ką pranašai kalbėjo) pasibjaurėtinas kadaise pačios garsiausios Dievo šventovės užpuolimas ir nusiaubimas, padegimas ir visiškas sugriovimas. Jei apie tai kas nors nori daugiau sužinoti, teskaito Jozefo [Flavijaus] istoriją. O mes iš viso to paimsime vien tai, kas tinka mūsų pradėtam pasakojimui. Pirmiausia paminėsime, kad iš visos Judėjos gyventojai per Velykų šventę tarsi piemens varomi susirinko Jeruzalėje.

Istoriografas rašo, kad jų buvo trisdešimt kartų po šimtą tūkstančių, teisingu Dievo sprendimu išrinktų atkeršyti, kad tie, kurie Velykų dienomis savo išganytoją Viešpatį Kristų kruvinomis rankomis ir šventvagiškais žodžiais išniekino, tomis pačiomis dienomis būtų uždaryti viename kalėjime, kad patirtų pelnytą pragaišties bausmę už savo siaubingą nusikaltimą. Tikrai neminėsiu ir nenagrinėsiu to, ką vieni iš jų nuo kardo ašmenų, o kiti nuo karo mašinų patyrė. Minėto istoriografo žodžiais papasakosiu tik apie baisias bado kančias, kurias jie išgyveno, kad šio veikalo skaitytojai suprastų, kaip labai anie buvo nusikaltę Kristui ir kokia sunkia bausme už savo puikybę buvo nubausti. Tad atsiverskime Jozefo *Istorijos* viduryje esančią penktąją knygą, kurioje visa jų sopulinga tragedija yra aprašyta.

Jis rašo, kad pasilikimas mieste turtingiesiems reišė pražūtį. Mat pasilikusieji buvo kaltinami arba tuo, kad liko savo turto saugoti, arba tuo, kad ruošiasi pereiti į priešų pusę. O badas didino gaujų išūlumą, beprotiška jų drąsa augo, didėjant alkiui. Valdžia neskirstydavo jokių grūdų davinių, tik plėšikų gaujos išibraudavo į miestiečių namus ir, jeigu rasdavo ką nors valgomo, tai bausdavo namiškius taip, tarsi pastarieji būtų mėginę juos apgauti, o jeigu nerasdavo, tai kankindavo kaip tuos, kurie maistą laiko, sumaniai nuo jų paslėpę. Tai, kad namo gyventojai savo kūnuose palaiko gyvybę, plėšikams buvo aiškus ženklas, jog šie kažkur slepia maistą, nes iki šiol dar nenumirė. Visiškai nuo bado išsekusius žmones palikdavo ramybėje: praeidavo pro šalį manydami, kad neverta žudyti tų, kuriuos badas netrukus pribais. Tačiau dauguma stengėsi paslapčia nusipirkti bent saują kviečių (jeigu buvo labai turtingi), arba miežių (jeigu mažiau turtingi) ir, užsidarę slaptose savo namų kertelėse, juos valgė: vieni žalius, o kiti, kiek aplinkybės ir baimė jiems leido ruošti maistą, virtus. Niekas nelaukė, kol stalas bus padengtas, bet iš paties židinio čiupdavo ir kuo greičiau prarydavo. Būdavo graudu žiūrėti į tuos nelaiminguosius, iš kurių stipresnieji aptikę atimdavo maistą. Silpniesiems telikdavo dejonės ir ašaros. Ir nors badas pranoko visų blogų dalykų žiaurumą, tačiau nieko jis taip labai nesunaikino, kaip gėdos jausmo. Mat visa, kas ramiais laikais buvo gėdinga, stokos laikais visiškai prarado svarbą. Todėl žmonos savo vyrams, vaikai – tėvams iš rankų, taip pat (kas dar liūdniau) motinos savo mažyliams iš rankų ir net iš burnų atiminėjo maistą. Kai jų rankose laikomi mieli vaikai nykdavo dėl gyvybei palaikyti nepakankamo maitinimo, niekas nesusilaikydavo, iš jų burnos neištraukę kąsnio. Tačiau net ir tie nelaimėliai, kurie turėjo paslėpę truputį maisto, nebuvo saugūs, nes visur siaučiantys plėšikai, matydami užrakintas duris, manydavo, kad viduje esantieji valgo, tad iš karto, nepaisydami jokių užraktų, įsilauždavo ir minėtiems nelaimėliams iš burnų (jeigu šie jau būdavo spėję atsikąsti) maistą ištraukdavo. Mėgi-

nantys parduoti maisto seniai būdavo mušami, moterys, pagautos savo rankose slepiančios maistą, būdavo tąšomos už plaukų. Jokios pagarbos seniems, jokio pasigailėjimo vaikams. Maži vaikai buvo trankomi į žemę, kad iš savo rankų išmestų gabalėlį duonos.

O su tuo, kuris spėjo maistą suvalgyti, prieš patekdamas plėšikams į nagus, jie elgėsi dar žiauriau: sugalvojo bausti, neleidami natūraliu būdu išsituštinti, o kai kuriais atvejais kišdami nusmailintą baslį aukštyn pro tiesiąją žarną. (Drebu iš siaubo, pasakodamas apie tuos įvykius.) Baigdami kankinimą, jie priversdavo savo auką suvirškinti duonos kriaukšlį arba žiupsnelį miltų. Mat patys kankintojai nebuvo išbadėję. Tačiau tam tikra prasme atrodė labiau pakenčiami, jeigu tuos dalykus darė bado verčiami. Bet jie, arba kaupdami maisto atsargas ateičiai, arba stiprindami savo žiaurumą, sutikę net tuos, kurie vogčiomis prasibraudavo pro priešų sargybas, kad žolių prisirinktų, džiaugdami, jog nepateko į priešų rankas, atimdavo iš jų visa, ką šie būdavo atsinešę. Nepalikdavo nieko net tiems, kurie, šaukdami Dievo, kurio vardas kadaise kėlė siaubą, maldavo pasigailėti ir palikti bent mažą dalelę to, ką jie, net savo gyvybę statydami į mirtiną pavojų, surinko; buvo laikoma malone, jeigu kurį nors paleisdavo gyvą. Toliau [Jozefas] priduria keletą detalių sakydamas, jog, kai žydai prarado visas viltis išsigelbėti palikdami miestą, didėjančias badas taip siaubė jų namus, šeimas ir gimines, kad namuose voliojosi moterų ir mažų vaikų lavonai, o gatvės būdavo nuklotos ne tiek nuo senatvės, kiek iš bado mirusių senų žmonių kūnais. Jaunuoliai ir stipresni pagyvenę žmonės tarsi šmėklos klaidžiodavo keliais bei takeliais tol, kol kur nors bado pribaugti parkrisdavo.

Palaidoti mirusių artimųjų lavonų nebuvo įmanoma dėl jų gausos ir gyvųjų silpnumo. Be to, kiekvienas baiminosi dėl savo paties gyvybės. Maža to, tie nedaugelis, kurie norėdavo palaidoti, patys išleisdavo dvasią prie mirusių savo artimųjų kūnų. O dauguma kitų, kurie į kapus lydėdavo, mirdavo anksčiau, negu pasiekdavo kapą. Bet mirusysis nebuvo nei apraudamas, kaip paprotys to reikalauja, nei dėl jo sielvartaujama arba gedima, nes visa tai pasisavino badas. Jis taip išgarino visus kūno skysčius, kad ašaroms nieko nepaliko. Miestas skendėjo gilioje tyloje. Mirtimi alsuojanti naktis gaubė viską. Visos šios didžiosios blogybės buvo naudingos tik plėšikams, kurie nesibodėjo nei kapą išplėšti, nei lavoną apiplėšti, ir ne tiek dėl grobio, kiek norėdami niekšišškai pasityčioti, išbandyti savo kardų aštrumą, kapodami lavonus. Kartais ir į kai kuriuos dar kvėpuojančiuosius jie išmėgindavo savo kardus. Tai matydami, kiti leisgyviai žmonės tiesdavo į tuos plėšikus rankas prašydami, kad jie savo niekšybę paverstų geradaryste, greitai išvaduodami juos nuo bado kančių. Tačiau jie, neįsivaizduojamo žiaurumo skatinami, atsisakydavo žudyti tuos, kurie jų maldaudavo. Ir kai kuris nors mirštantysis dejuodamas nukreipdavo savo akis į šventovę, sielojosi ne dėl savo mirties, o dėl niekšų, kurie lieka gyventi, nebaudžiamumo.

Pirmiausia dėl nepakeliamos smarvės buvo nuspręsta laidoti mirusiuosius valstybės sąskaita, bet kai miršančiųjų gausa pranoko išteklius, lavonus buvo pradėta mesti nuo miesto sienos. Kai Titas, apeidamas miestą, pamatė lavonais nuklotos

lomas ir žmonių kūnų puvėsiais dvokiančią jo krašto žemę, giliai atsiduso ir, ištiesęs į dangų rankas, šaukėsi Dievą liudininku, kad visa tai nelauktai atsitiko prieš jo paties valią. Keliais puslapiais toliau Jozefas priduria:

Nesvyruodamas išdėstysiu tai, ką manau, nes manau, kad, jeigu romėnai bent trumpam būtų nutraukę bedievių puolimą, tai žemėje atsivėrusi bedugnė, arba tvanas, arba Sodomos ugnis ir žaibai iš dangaus būtų sunaikinę miestą, kuris mūsų laikams būtų galėjęs duoti dar piktesnę žmonių padermę negu ta, kuri minėtas nelaimės patyrė ir dėl kurios visa žmonių giminė būtų verta sunaikinimo.

O šeštojoje knygoje apie tuos pačius įvykius jis štai kaip rašo:

Tų, kurie visame mieste mirė iš bado, buvo nesuskaičiuojama daugybė, o jų vargą buvo neįmanoma aprašyti. Kiekvienuose namuose, kur buvo likę kiek nors maisto, kildavo nuolatinė kova tarp pačių brangiausių artimųjų: tėvų ir vaikų, jie stengdavosi ne tik vienas kitam iš rankų, bet ir iš gerklų atimti maistą. Buvo nepasitikima net mirusiaisiais: vos tik išleidę dvasią, jie būdavo apieškomi aiškinantis, ar jų aprangoje neliko kokio nors maisto. Kiti, bado iškamuoti, tarsi pasiūtę šunys iššieptais nasrais blaškėsi šen bei ten ir tarsi beprotybės genami vis grįždavo į tuos pačius namus, kuriuos ką tik buvo apieškoję. Alkis maistu pavertė viską, netgi tai, kas net bukiems gyvuliams netiko kaip ėdalas. Galiausiai pradėta valgyti pakinktus, diržus ir net batus. Taip pat buvo valgoma ir nuo skydų nulupta danga. Kai kurie ne tik valgė seno šieno stagarus, bet ir, padaliję savo surinktus į mažiausio svorio porcijas, pardavinėjo po keturias drachmas.

6 SKYRIUS

APIE MARIJĄ, KURI, BADO VERČIAMA, SUVALGĖ SAVO SŪNŲ

Bet kokia nauda aiškinti bado kančias, iliustruojant jas minėtais pavyzdžiais, kai egzistuoja tuo metu ten atliktas nei tarp graikų, nei tarp barbarų niekada negirdėtas veiksmas, toks siaubingas, kad, apie jį išgirdus, tikrai sunku patikėti. Mielai nutylėčiau tokį baisų darbą, kad kam nors neatrodytų, jog man malonu baisybes pasakoti, jeigu nebūtų daugybės mūsų vyrų prisiminimų, liudijančių apie tą nusikaltimą. O be to, būčiau šališkas savo tėvynės atžvilgiu, jeigu nutylėčiau žodžius tų, kurie visa tai patyrė.

Tūla kilmingos ir turtingos giminės moteris, viena iš tų, kurios nuolatos gyveno anapus Jordano upės, vardu Marija, Elizaro dukra iš Bethezobo dvaro, kurio pavadinimas verčiamas kaip Hysopo namai, kartu su į Jeruzalę susirinkusia minia pateko į apsiaustį. Tą jos turto dalį, kurią ji į miestą iš namų atsigabeno, valdžia pasiėmė, o tuos mažus didelio turto likučius, iš kurių ji kasdien vos išgyvendavo, nelauktai įsiveržę plėšikų parankiniai atimdavo. Todėl toji narsi moteris, apmaudo išvarginta, tarsi išprotėjusi kartais plūsdavo plėšikus piktais žodžiais, skatindama ją nužudyti. Tačiau nei kuris nors susierzinęs, nei užjaučiantis jos nelietė. O jeigu

kartais kuris nors ateidavo pas tą moterį ieškoti maisto, palikdavo ją ramybėje ir eidavo kitur, nes ji jau nieko nebeturėjo. Pagaliau siaubą keliantis badas iki pat kaulų smegenų persmelkė jos vidų ir pavertė alkį įsiūčiu. Badas ir įsiūtis yra patys blogiausi patarėjai tuose dalykuose, kuriuos pats prigimtinis įstatymas draudžia.

Turėjo ji prie savo krūtų mažutį sūnų. Laikydama jį prieš akis, ji tarė:

O, nelaiminga dar nelaimingesnio sūnaus motina, kam – karui, badui ar plėšikams – ji tave saugo? Net jeigu viltis išsaugoti gyvybę pasiteisins, tai mums grės romėnų vergija. Bet šiuo metu badą išverti sunkiau už vergiją, o dar sunkiau pakelti plėšikų savivalę. Todėl dabar, mano pagimdytasai, tapk motinos maistu, plėšikų siutui, laikų apibūdinimui, kuris vienintelis parodo visas žydų nelaimes.

Tardama šiuos žodžius, ji perpjovė sūnui gerklę. Tada ant ugnies iškepė jo kūnelį ir pusę suvalgė, o kitą pusę pasiliko ateičiai. Bet štai plėšikai, užuodę kepamos mėsos kvapą, įsiveržė ir, grasindami mirtimi, pareikalavo, kad ji nedelsdama parodytų valgyti paruoštą maistą. Tada moteris pasakė, kad paliko jiems geriausią dalį, ir tuojau pat parodė kūdikio likučius. Nors plėšikų sielos buvo žiaurume užkietėjusios, staiga kilęs neapsakomas siaubas jiems atėmė žadą. Bet ji nuožmiu, nuožmesniu negu plėšikų, balsu tarė:

Tai mano sūnus, mano pačios pagimdytas ir mano pačios nužudytas. Valgykite, nes aš jau pavalgiau to, kurį pagimdžiau. Nebūkite šventesni už motiną ir jautresni už moterį, nes, jeigu jūsų dievobaimingumas paims viršų ir jūs paniekinsite mano vaisės, aš pati, kuri jų jau paragavo, vėl jomis pasimėgausiu.

Tai išgirdę, plėšikai paliko nelaimingai motinai jos vienintelį turtą – likusį maistą – ir, drebėdami iš baimės, pasišalino. Žinia apie siaubingą nusikaltimą netrukus pasklido po visą miestą. Kiekvienas, mąstydamas apie šį įvykį, baisėjosi taip, tarsi pats būtų jį padaręs. O visi tie, kuriuos sekino badas, skubėjo kuo greičiau mirti, sakydami, jog laimingi tie, kuriems pasisekė numirti anksčiau, negu išgirdo apie tokį siaubingą nusikaltimą. Visa tai mums papasakojo Jozefas.

7 SKYRIUS

APIE PAIMTŪJŲ Į NELAISVĘ, NUŽUDYTŪJŲ IR MIRUSIŪJŲ IŠ BADO SKAIČIŲ

Apie šios didžiulės nelaimės pabaigą trumpai papasakosiu, remdamasis tuo pačiu autoriumi. Mūsų jau minėtas istoriografas, surinkęs visus žuvusiuosius iš bado, troškulio arba nuo kardo, nurodė, kad jų buvo vienuolika šimtų tūkstančių. Taip pat jis parašė, kad likę gyvi galvažudžiai arba sukilėliai ir plėšikai, miestui kritus, sunaikino vieni kitus. Augalotus dailaus kūno jaunuolius atrinko kaip tinkamus triumfo apeigoms, kitus, vyresnius negu septyniolikos metų, sukaustytus pasiuntė į Egiptą dirbti kasyklose arba paskirstė po kitas provincijas: vienus nu-siuntė gladiatorių žaidynėms, kitus – žvėrimis sušerti. O vaikus nuo septynerių iki

dešimties metų amžiaus įvairiose provincijose išpardavė kaip vergus. Jų skaičius siekė net devyniasdešimt tūkstančių.

Visa tai įvyko antraisiais Vespasiano valdymo metais, pagal pranašingus žodžius mūsų Viešpaties ir Išganytojo Jėzaus Kristaus, kuris dabartyje būsimus įvykius matė. Tada, pasak Evangelijų liudijimo, regėdamas miestą, liejo dėl jo ašaras ir, tarsi kreipdamasis į jį, ištarė šiuos žodžius (plg. Cezariets 1993: 84–85):²

O kad tu šiandien suprastum, kas tau atneša ramybę! Deja, tai paslėpta nuo tavo akių. Tu sulauksi dienų, kai tavo priešai apjuos tave pylimu, apguls iš visų pusių ir suspaus tave; jie parblokš ant žemės tave ir tavo vaikus (Lk 19, 42–44).

Šitaip dieviški grasinimai griaudėjo kurčios tautos ausyse tol, kol teisiųjų, net paties teisingiausiojo ir vienintelio kraujas, bedievių apmaudingai pralietas, pareikalavo teisingo Dievo teismo (Mt 23, 33–36). Todėl jie, negandų išsekinti, karo parblokšti, buvo dieviškojo pasipiktinimo audros išvaryti iš tėvų šalies, šlovingiausiame mieste nebeliko akmenis ant akmenų (Mt 24, 2; Lk 19, 44). Labiau už akmenį užkietėjusią tautą užgriuvo toks didelis vargas, kokio tautos nuo pat pradžių iki šiol niekada nebuvo patyrusios.

8 SKYRIUS

KELIONĖ IŠTIKIMŲJŲ, KURIUOS KRISTUS, PASIUNTĘS Į PELA, APSAUGOJO NUO NEGANDOS

O Jeruzalės bažnyčia Dievo valia gavo nurodymą pereiti Jordaną ir keliauti į Pela vadinamą miestą, kad, ištikimiesiems Dievo garbintojams palikus miestą, ten galėtų įvykti dangiškas kerštas. Apie tai ir Eusebijas Cezarietis *Bažnyčios istorijoje* išsamiai pasakoja (Cezarietis 1993: 79).

9 SKYRIUS

JUOZAPO FLAVIJAUŠ LIUDIJIMAS APIE KRISTŲ

Iš tiesų teisingas kerštas ištiko tuos, kurie drįso ištiesti savo bedieviškas rankas į Dievo Sūnų tada, kai Šventųjų raštų liudijimai ir nuostabą keliantys paties Kristaus darbai rodė, kad jis tikrai yra Dievo Sūnus. Todėl Juozapas [Flavijus] rašo:

Apie tą patį laiką ten gyveno Jėzus, išmintingas žmogus, kiek apskritai jį galima vadinti žmogumi. Mat jis darė nepaprastus dalykus, buvo mokytojas žmonių, kurie su džiaugsmu priimdavo tiesą; jis prie savęs patraukė daugelį žydų ir kitų tautų atstovų. Toks buvo Kristus. Jis buvo aukščiausių mūsų tautos vadovų apkaltintas ir Piloto nuosprendžiu nukryžiuotas. Tačiau tie, kurie jį iš pat pradžių mylėjo, jo nepamiršo, nes jis apsiėmė jiems gyvas trečiąją dieną po mirties taip, kaip Dievo įkvėpti pranašai apie tai ir apie daugybę kitų stebėtinų dalykų buvo iš anksto paskelbę. Bet ir šiandien tebeegzistuoja krikščionimis vadinami žmonės, kurie iš jo tą vardą gavo (ten pat, p. 40).

Literatūra

Cezarietis Eusebijas. 1993. *Bažnyčios istorija*. Iš graikų k. (1–7 sk.) vertė Č. Kavaliauskas; iš anglų k. (8–12 sk.) vertė A. Remeika. Vilnius: Lumen.

Nuorodos

¹ Nuo čia toliau, iki pat šeštojo skyriaus pabaigos, cituojami Euzebijaus Cezariečio *Bažnyčios istorijos* (Cezarietis 1993) trečiosios knygos penktasis ir šeštasis skyriai.

² Euzebijas Cezarietis *Bažnyčios istorija*, lotyniškoji Rufino versija, trečiosios knygos septintasis skyrius. Plg. Euzebijas Cezarietis. *Bažnyčios istorija*, p. 84–85.

Iš lotynų kalbos vertė prof. dr. Gintautas VYŠNIAUSKAS,
nepriklausomas tyrėjas

Versta iš: *Ioannis Saresberiensis episcopi Carnotensis Policratici sive De nugis curialium et vestigiis philosophorum libri 8*; recognovit et prolegomenis, apparatu critico, commentario, indicibus instruxit Clemens C. I. Webb. 1909. Oxonii E Typographeo Clarendoniano.
Prieinamas internete: <<https://archive.org/details/ioannissaresber01johnuoft/page/n13/mode/2up>>
[žiūrėta 2023 m. vasario 3 d.].